

Bu derste öğrencilerin kendi seçmiş oldukları bir konuyu, etnografik görüşmelerle kaydetmesi, alan notları almaları, elde edilen verilerden etnografik bir metin oluşturmaları beklenmektedir.

Yapılan bu çalışmalar sınıfta sunularak metinlerin tartışılması sağlanmaktadır.

Bu kapsamda hazırlanmış çalışmalardan bir örnek aşağıda verilmiştir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH COĞRAFYAFAKÜLTESİ
HALKBİLİM BÖLÜMÜ

HLK217-ETNOGRAFİK METİNYAZIMI

2015/2016 GÜZ

KIBRIS'TA TÖRENSEL BİR YİYECEK:
GOLLİFA

Ankara, Aralık 2015

Kıbrıs'ta Törenselle Bir Yiyecek: Gollifa

Araştırmanın Konusu

Gündelik yaşamlarımızı sıradan ve rutin düzeninden ayıran bazı dönemler vardır. Bu dönemler toplumdaki topluma farklılık gösteren pratiklerle bütünleşir. Bunlar geçiş dönemleri, hasat zamanları, erginleme törenleri, yılbaşı vs. gibi zamanlardır. Bu süreler, onları yaratan mitler, hikayeler veya inanışlarla bütünleşir ve çeşitli pratiklerle yeniden üretilirler. 'Normalden' ayrılan bu 'özel' zamanlar içerisinde, kimi yiyecekler bu dönemlerle özdeşleşir. Burada işleyeceğimiz 'özel' zaman; yeni yıl ve onunla özdeşleşen yiyecek ise 'gollifa' veya 'golifadır'. Gollifa Kıbrıs'ın hem Türk hem de Rum halkları tarafından yılbaşı döneminde yapılır. Bu yiyeceğin temel maddesi kaynamış buğdaydır. Kaynayan buğdayın üzerine nar, susam, garacocco (çöreotu), badem, kuru üzüm eklenir. Bu şekilde karışık bir yiyecek ortaya çıkar. Gollifa, yeni gelen yılın bolluk ve bereket getirmesi için yapılan sembolik bir yiyecektir. Fakat gollifanın tek işlevi bu değildir. Yılbaşı günü yapılan gollifa, gece geleceğine inanılan 'goncolozlardan' korunmak amacıyla dama atılır. Buğday kaynamışının dama atılmasıyla yapılan bu ikram goncolozun hane halkına kötülük etmesini engelleyeceği temennisi taşır. Goncoloz, Hristiyan inanışına göre 25 Aralıkta gelen dişi bir yaratıktır. Bu yaratık şekilden şekile girerek çocukları kaçıtır. Goncoloz üzerine anlatılan hikayelerin çoğu çocukları korkutarak uslu durmalarını sağlamak içindir. Buna rağmen goncolozun sadece çocuklar üzerinde etkili olmadığı açıktır. Kısacası gollifa, yılbaşıyla özleşerek sembolleşmesi ve devamında gelen pratik bakımından araştırılmaya değerdir.

Araştırmanın Nasılı

Araştırmamız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde, yılbaşı döneminde yapılmıştır. 28 Aralık'tan 1 Ocak'a kadar geçen süre içinde yapılan alan çalışmasında, katılarak gözlem ve derinlemesine görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Lefkoşa'ya bağlı Değirmenlik köyünde gerçekleştirilen araştırmaya, derinlemesine görüşmeler yapılarak başlanmıştır. Araştırmanın en 'can alıcı' verileri yılbaşı günü ve gecesi olan 31 Aralık'ta edinilmiştir. Araştırma boyunca edinilen tüm bilgiler sonraki bölümde açıklanmaya ve çözümlenmeye çalışılacaktır. Bunun yanı sıra, yapılan literatür taramasında, yalnızca birkaç derleme çalışmasına ulaşılmıştır. Bu bilgiler metin boyunca yer yer aktarılacaktır.

Araştırma Verileri ve Bunların Çözümlemesi

Gollifanın yılbaşıyla özleşmiş olduğunu ve yılbaşının sembolü haline geldiğini yukarıda söylemiştik. Yeni bir yılın bolluk ve bereketli geçmesi için yapılan gollifa adak olarak komşulara da dağıtılır.(Demir, 2015) Şehirleşmenin yaygınlaşmasından önce, tarım ve hayvancılık faaliyetleri halkın büyük çoğunluğunun geçimini oluşturmaktaydı. Bu dönemlerde yani 1974 Barış Harekati'nden öncesini imleyen ve '74 öncesi' diye adlandırılan dönemlerde tarım, makineleşme olmadığı için öküzler kullanılarak yapılmaktaydı. Yılbaşı döneminde, bir miktar gollifa da öküzlere verilmekteydi. Ekip biçmede emekleri olduğu için

bu pay ‘onların hakkı’ idi. İnanışa göre “inekler Allah’a yalvarırlardı. Yıl bereketli olsun ve sahipleri onlara versin” diye. (Altan,2014) Buradan hareketle araştırma, yalnızca insan ve doğaüstü arasındaki uzlaşmayı değil aynı zamanda insan ve hayvan arasındaki işbirliğini de gösterdiği söylenebilmektedir. Şimdi gollifanın hazırlanışına gözlemlerimiz ışığında yakından aktarılacaktır. Buğday temizlenip ayıklandıktan sonra kaynatılır. Buğday kaynamış soğuduktan sonra ayıklanmış nar, susam, garacocco (çöreotu), kuru üzüm ve ağartılmış bademle karıştırılır. Badem ağartmak, bademi kaynar suya atarak kabuğundan ayırma işlemidir. Ağartılan badem ikiye ayrılarak gollifaya eklenir. Tüm malzemelerin karışmasıyla gollifa hazır hale gelir. Gollifa diğer malzemelerle karıştırılmadan önce kaynamış buğdaydan bir iki avuç alınarak evin damına atılır. Köy yaşantısı içerisinde evlerin genellikle tek katlı ve alçak oluşu göz önüne alındığında bu işlemin çok zor olmadığı anlaşılacaktır. Burada amaç, hem serçelerin hem de goncolozların yemesidir. Böylelikle goncolozun ikramı da yapılmış olur. Tüm bu işlemlerin sonunda ev sahipleri, hem yeni gelen yılın bolluk ve bereketini karşılamaya hem de kötülüklerden korunmaya hazırdır. Yeni yıl, ailenin bir araya toplanmasıyla yeme içmeler eşliğinde kutlanır. Elbette yılbaşı yemişi olan gollifa da sofrada yerini alır.

Sonuç

Alan araştırmamız çerçevesinde, Gollifanın barındırdığı semboller ve temsil ettiği düşünceler gösterilmiştir. Öncelikle yeni yıldan beklentilerin bir yiyecek üzerinden simgeleşmesi gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra olmasından endişelenilen bir kötülüğe karşı alınan önlem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir başka deyişle bir ‘ödeme’ aracı olarak kullanılmıştır. Bu ödeme hem hizmetin (öküzlerin hizmeti) hem de sakınılan bir şeyden korunma (goncoloz) amacıyla yapılmaktadır. Gollifa, doğrudan bu şekilde olmasa da farklı kültürlerde benzer şekillerde karşımıza çıkar. Türklerdeki aşure ve Ermenilerdeki anuş abur (Kıbrıslı Türk ve Kıbrıslı Rumlardaki) gollifa ile benzerlik gösteren yiyeceklerdir. Bahsedilen etnik grupların, aslında coğrafi yakınlıkları olması, dolayısıyla kültürleşmeye açık topluluklar oldukları göz önüne alınırsa bu durum şaşırtıcı değildir. Elbette ki farklı varyantları bulunsa da hepsinin temelinde, ortaklık, yeniden doğuş, bolluk, bereket gibi anlamlarının bulunduğu söylenebilmektedir.

Son kertede araştırmamız bize kültürel bir öğenin farklı boyutlarının nasıl anlamlar yüklendiğini gözlemlene şansı verir. Yılbaşını, bir çeşit ‘geçiş dönemi’ olarak nitelendirmenin yanlış olmayacağı kanaatindeyim. Bu örnekte de, yeni bir yıla ‘geçiş’ döneminde, zarar görmeye açık halde olan kişilerin, korunmak için yaptıkları pratikler, karşımıza, ‘dama gollifa atmak’ şeklinde çıkmaktadır. Söz konusu yiyeceğin ikramı hem kötülüklerden korumaya hem de yeni yılın getireceği bollukları simgeleştirmeye yaramaktadır.

Kaynakça:

Altan, Zekai (4 Ocak 2014) 'Kıbrıs'ta Eski Dillirga'da (Erenköy) Bir Yılbaşı', Yeni Düzen Gazetesi Ekleri, Adres Kıbrıs 139.

Demir, Devrim (1 Ocak 2015) 'Yeni Yıl Yemişimiz Gollifa', Havadis Gazetesi.

Sürmeli, Fevziye, (15 Ekim 2015) 'En Kültürlü Aşure Tarifi Karmaşanın Uyuma Dönüş Tezi', Sözcü Gazetesi.

Yorgancıoğlu, Oğuz M. (1980) Kıbrıs Türk Folkloru Duydum, Gördüm, Yazdım, Mağusa, Cambulat Basımevi.